

ROSMALLA

Jaargang 11
Nummer 1
Mei 2001

In dit nummer o.a.:

- Pastoor Eras over de Maliskamp
- Het recente agrarische leven
- Unieke kerkhanen

Colofon

Rosmalla (ISSN 0925-2894) is een uitgave van de Heemkundekring Rosmalen en verschijnt eenmaal per kwartaal.

Redactie: Mari van de Ven en Harry Coppens.

Redactieadres: Stationsstraat 8, 5241 EE Rosmalen, tel. 073-5218349.

Secretaris Heemkundekring: A.J. van de Ven, M. Nijhoffstraat 8, 5242 CV Rosmalen. Tel. 073-5214094.

Leden, abonnees en donateurs ontvangen *Rosmalla* en *Rosmalla Extra*. Donateurs betalen minimaal f 30,- per jaar. Abonnees (voor minimaal één jaar) betalen f 30,- per jaar (postabonnees f 40,- per jaar), over te maken op het bankrekeningnr. van de Heemkundekring, o.v.v. "abonnement *Rosmalla*".

Bankrekeningnr.: 18.45.43.444 (Rabobank Rosmalen, postgiro van de bank: 1099372) t.n.v. Heemkundekring Rosmalen, Deken Fritsenstraat 53, 5243 VM Rosmalen.

De meeste oude nummers van *Rosmalla* en *Rosmalla Extra* zijn nog verkrijgbaar op het redactieadres.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud der ondertekende artikelen, waaraan ook nooit iets veranderd zal worden zonder overleg met de auteur(s). Foto's en andere illustraties worden te allen tijde teruggezonden; teksten op verzoek.

Copyright • mei 2001. Heemkundekring Rosmalen. Zonder toestemming van redactie en / of bestuur mag niets uit deze uitgave worden overgenomen.

Van de redactie

Hoewel wat laat starten we dan nu eindelijk met jaargang 11 van de *Rosmalla*. Er is dan ook een en ander gebeurd:

- Wat betreft het nieuwe uiterlijk van de *Rosmalla* kunt U hiernaast het verhaal van de voorzitter lezen.
- Wat betreft een speciale uitgave (buiten de reeks) over het zevenhonderdjarig bestaan van Rosmalen: aanvankelijk zou die als de eerste *Rosmalla* van het nieuwe jaar verschijnen, maar in de Ledenvergadering is (definitief) gekozen voor een speciale uitgave.
- Het laatste nummer van vorig jaar ontvangt U tegelijk met dit nummer. Het is een register van de afgelopen tien jaar. Het (nieuwe) bestuurslid Martien Veekens heeft dit samengesteld en zelfs voor wat betreft de opmaak de redactie volledig vrijgehouden. Uiteraard zijn wij hem zeer erkentelijk hiervoor. Op het moment dat wij dit voorwoord schrijven, zijn wij net zo benieuwd naar het uiteindelijke resultaat als U zult zijn geweest.
- De sponsors hebben een eervoller vermeding gekregen. We kijken nog naar een definitieve betere oplossing.

Een minder gelukkige gebeurtenis, waar we in het volgende nummer wat uitgebreider bij zullenilstaan, is het overlijden van de *Rosmollesse vant jaor 1998*: Frans Hoedemakers, de echtgenoot van onze (oud-)penningmeester. Bij deze condoleert de redactie haar met dit grote verlies.

Het eerste nummer van dit jaar is gevuld met een aantal artikelen die nog 'in voorraad' waren. Onze voorraad is nu echter uitgeput. Daarom zouden we het zeer op prijs stellen als sommigen onder U een tekst(je of artikel(tje) zouden willen schrijven voor het volgende, reeds binnenkort verschijnende nummer. Omdat de redactie door de aanstaande zomervakantie meer tijd zal hebben, zal de verschijningsdatum van het volgende nummer vooral afhankelijk zijn van de beschikbaarheid van voldoende kopij. We willen dan ook geen *Sluitingsdatum kopij volgend nummer* vaststellen. Maar nu eerst veel leesplezier!

De redactie van *Rosmalla (Extra)*,
Harry Coppens & Mari van de Ven

Bij de voorplaat: De overhandiging van de Rosmalense vlag in Hoboken, de plaats waar de Birgittijnen hun toevlucht genomen hebben na hun gedwongen vertrek uit het klooster Coudewater. Links van de vlag Eddy van Honsté van de Heemkundekring Hoboken, rechts Arie van de Ven, secretaris van onze eigen Heemkundekring. Foto coll. Arie van de Ven.

Voorwoord van de voorzitter

Ik kan me levendig voorstellen dat U enigszins verbaasd opkijkt bij de ontvangst van deze eerste *Rosmalla* van jaargang 11. Een *nieuwe Rosmalla* in een oud jasje. Wij, d.w.z. het bestuur, hadden U graag ons periodiek in zijn nieuwe vorm gepresenteerd. De algemene ledenvergadering stond positief tegenover onze vernieuwende voorstellen; zij vroeg ons echter met name het kostenplaatje nog eens nader onder de loep te nemen. Wij konden daar uiteraard begrip voor opbrengen. We hebben inmiddels de redactie van *Rosmalla* gevraagd met voorstellen te komen. Voorstellen vanzelfsprekend die zowel de vernieuwing zoals het bestuur die voorstaat als de daarbij berekende kosten kunnen dragen.

Omdat verder uitstel niet verantwoord was, hebben we tegelijk de redactie gevraagd in versneld tempo te gaan werken aan de uitgave van jaargang 11 van ons periodiek, die dan, helaas, nog in de oude vorm zal verschijnen.

In de bovengenoemde algemene ledenvergadering hebben we afscheid genomen van twee trouwe bestuursleden: mevrouw Sjaan Hoedemakers en de heer Arie Boon. Mevrouw Hoedemakers heeft onze Heemkundekring twaalf jaar (1989-2001) als penningmeester gediend. De heer

Sjaan Hoedemakers en Arie Boon nemen afscheid van het bestuur. Coll. Heemkundekring Rosmalen.

Boon was zes jaar (1995-2001) als bestuurslid actief. Beide leden hebben we als dank voor de bewezen diensten in de bloemetjes gezet en de videobanden *Rosmalen 700* geschonken. Mevrouw Sjaan Hoedemakers werd bovendien verrast met het Brabants-Heeminsigne en de daarbij behorende oorkonde.

Het bestuur is inmiddels uitgebreid met de heer Martien Veekens, die al vanaf 26 juni 2000 op ons verzoek informeel bestuurlijk meedraaide, en de heren Jan Hoofs (vice-voorzitter) en Kees v.d. Broek (penningmeester).

D. Derhaag-Doomernik, voorzitter

Liederen en gedichten van Piet van Helvoort 2

Piet van Helvoort

De vogel vliegt

Een moeder weende met droeve traan,
Haar zoon wil naar de vreemde gaan.
De wereld is zo schoon en prachtig,
Moeders tranen zijn niet machtig.

O moeder wees toch niet zo teer,
We zien elkander wel eens weer.
Gedreven door de smart,
Drukt zij hem stevig aan het hart.

De vogel vliegt de wereld in,
Luistert niet naar moeders zin.
Leeft in weelde, kent geen verdriet,
Maar zijne moeder vergeet hem niet.

En in dat grote wijde veld,
Verdiend de zoon veel sommen geld.
Maar hij kent geen zorgen,
Leeft van heden maar tot morgen.

Terwijl zijn moeder leeft in nood,
En werkt en zwoegt voor't dagelijks brood
En als zij uit het venster kijkt,
Dan breekt zij weer in tranen uit.

Leeft in weelde, wijl moeder lijdt,
Maar hij erkent geen dankbaarheid.
Vervlogen is het geluk der zoon,
Hij keert nu terug naar moeders troon.

Geheel alleen, en gans verlaten,
Dwaalt en zoekt hij door de straten.
Hij slaat een blik op het huisje neer,
Maar wien hij zoekt, vindt hij niet meer.

En als een wijzer loor,
Dringt het duidelijk tot hem door.
De vogel vliegt naar het kerkhof heen,
Daar ligt zijn moeders lijk, hij gaat erheen

Hij weent voordat hij henen gaat,
Maar zijn berouw komt veel te laat.

Eduard en Helena

In de lommer van het priedeltje,
Zaten een maal hand in hand.
Daar zat Eduard en Helena,
Sloten samen de huwelijksband.

Eduard sprak tot Helena,
Neen geen ander aan uw zij.
Eer dees roos zal tweemaal bloeien,
Zal ik weder bij uw zijn.

En ruim twee jaar vervlogen,
De roos die stond in vollen bloei.
Toen ging Eduard naar het priedeltje,
Waar hij zo vaak met Lena zat.

Maar wie ligt daar nu begraven,
Onder dezen witten marmarsteen.
En op die steen daar stond geschreven,
Hier rust Lena gans alleen.

Eduard trad naar het klooster,
Legde hoed en mantel af.
En hij treurde heel zijn leven,
Totdat de dood hem bracht naar het graf.

De molen aan den Vliet

Heerlijke tijd, als wij verblijd,
Saam in den echt zijn verbonden.
Als dan na een jaar de ooievaar,
De weg naar ons huis heeft gevonden.
Heel Krabbendijke loopt dan uit,
Kom ik op den molen met mijn bruid.

Refrein:

Daar bij die mooie molen,
De molen aan den Vliet,
Gaan wij ons nestje bouwen,
Daar zingen wij ons lied.
Daar gaan wij samen dromen,
Als het zoele windje waait,

Daar zal het geluk toestromen,
Zolang de molen draait.

Zo met zijn twee leven in vree,
Dat zij ons doel en ons streven.
Eerlijk en trouw, als man en vrouw,
Gaan wij tezaam door het leven.
De schaapjes springen in de wei,
De molen draait zo vlug en blij.

Refrein

Tijd vliegt voorbij, oud worden wij,
Denken we nog aan die jaren.
En aan de tijd van haat en nijd,
Aan honger en oorlogsgevaaren.
En ook vertel jij in die stond,
Hoe ik als soldaat mijn vrouwtje vond.

Refrein

Alleen op de wereld

Zij was een lief meisje,
pas vijftien jaar oud
en reeds haar ouders verloren.
Geen zuster, geen broeder,
zij bleef heel alleen,
waarom was zij toch geboren.
Alleen op de wereld,
wat droevig bestaan,
waarvoor en voor wie
moest het zo met haar gaan?

Refrein:

Zij schreide en snikte
ik ben nog zo klein
waarom toch alleen
op de wereld te zijn?

De kerstdagen kwamen
en ieder had pret,
en elk kreeg familie en vrienden.
Maar zij bleef alleen,

door niemand betreurd,
voor haar was geen kerstfeest te vinden.
En overal zag men de kerstbomen staan,
in pracht en in praal
met cadeautjes belaan.

Refrein

Het was haar verjaardag,
ze werd zestien jaar oud,
niemand kwam haar feliciteren.
Geen vader of moeder
bezat zij niet meer
die haar konden complimenteren.
Des avonds zat zij
op de rand van haar bed,
omklemde en kuste haar moeders portret.

Refrein

Zij zag hoe een bedelares met haar kind,
voor een huis op de stoep zat te rusten.
Ze zag hoe een moeder in lompen gehuld
vol liefde haar kindeke kuste.
Ze dacht bij zichzelf,
hoe rijk is dat kind,
het heeft nog een moer
die het teder bemint.

Refrein

Zij werd door haar droefheid
en eenzaamheid ziek,
en lag daar alleen en verlaten.
En urenlang bleef ze
in droefheid alleen,
geen mens die haar moed in kwam praten
In ijlende koortsen
riep zij om haar moe,
en sloot toen voor altijd
haar kijkertjes toe.

Refrein

Moederweelde

In prachtmelodie en lieflijk refrein,
Bezong men de vreugde van moeder te zijn.
Van zalige liefde en vreugde omkleed,
Waarbij men de schrijnende smarten vergeet.
Ach hoeveel moeders wensen de dag,
Waarop haar lieveling het levenslicht zag.

Refrein:

Want niets in de wereld baart grotere pijn
Dan het innig verlangen om moeder te zijn.

Een moeder brengt hare kindertjes groot
En spaart uit haar mond soms het laatste stukje brood.
Ze weet vaak van liefde niet wat ze verzint,
Om goed te doen aan het ondankbaarste kind.
En wordt hij later zoiets als een heer,
Dan kent hij van hoogmoed zijn moeder niet meer.

Refrein:

Hij leeft als een koning met vrienden en wijn,
En zij voelt de smart van moeder te zijn.

Als moedertje oud wordt en 't haar zilverwit,
Dan knielt zij voor Hem, waar ze dagelijks voor bidt.
Ze richt zich ten hemel, den blik naar omhoog,
Er komt dan van droefheid een traan in haar oog.
Al heeft mij mijn jongen veel leed aangedaan,
Toch bidt zij dat hij aan haar sterfbed zal staan.

Refrein:

Want sluit zij de ogen, voor eeuwig misschien,
Toch is zij gelukkig haar kind nog te zien.

De wereld de blinden

Ik zie rond mij enkel ziende ogen,
Genietend van het kostelijk levenslicht.
En zijn reine die nog nooit bedrogen
En kijkers stralend uit een lief gezicht.
Als al die ogen zich een wijle richten,
Naar het rijk der blinden, naar die donkere nacht,
Zal er bij elk een glans van meelij lichten,
Want daarbij wordt de hardste blik nog zacht,

Refrein:

Er is nog een rijk van de eeuwige nacht,
Waar men tastend zijn weg moet vinden,
waar men vergeefs naar het zonlicht smacht,
Dat is de wereld der blinden.

Denkt u eens in de hel van de blindgeborenen,
Die duistere wereld zwarter nog dan inkt.
Men voelt zich in de ganse ruimte gans verloren,
Geen leidsman is er dan het fijn instinct.
Geen zonlicht ziet men, nooit het stergeflonker,
Van schone bloemen is slechts de geur,
voor de arme is het eeuwig donker,
Kent geen gelaat, geen glans, geen enkele kleur.

Refrein

Wanneer een moeder met haar lieve ogen,
Vol deernis neerziet op haar lieve pop,
Dan ziet hij niet, maar wordt zo vreemd bewogen,
Hij voelt het wel aan moeders harteklop.
En als het blinde kindje moet gaan slapen,
Ze zacht hem nederlegt in 't kleine bed,
Dan hoort hij ook veeleer dan broer of zuster,
't Bekend geluidje van zijn vaders tred.

Refrein

Hij maakt in het rijk van de eeuwige nacht,
Waar tastend zijn weg men moet vinden,
Waar men zo geduldig op het hemellicht wacht,
God is de beschermer der blinden.

Unieke kerkhanen

G.H.F. Valk

Van architect Valk ontving ik een interessant artikel betreffende kerkhanen. Bij toeval, zoals hij zelf schrijft, vond hij in zijn bibliotheek in een boek een A4-vel met het hierna volgend verhaal over deze hooggeplaatste heer met een riant uit- en overzicht op zijn verre omgeving, dat zonder meer het lezen meer dan waard is (H.Coppens).

Volksgeloof

De haan, het welbekende neerhofdier, heeft in de loop der tijden een merkwaardige rol gespeeld in het volksgeloof. Dat is nog tot op de dag van heden waarneembaar. Ontelbare hanen prijken sinds jaar en dag op de torens van de kerken en op de tinnen van de burchten en kastelen. Voorheen joegen ze de boze geesten op de vlucht, maar heden ten dage spelen ze nog steeds een rol als windwijzer.

In het volksgeloof was de haan het symbool van de vruchtbaarheid en dat is in het taalgebruik nog merkbaar. Gezegden als *Een goede haan is niet vet* en *Een magere haan en een vette hen is een bewijs van goede min* wijzen in die richting. Als vruchtbaarheidsgeest zien we de haan optreden bij de oogstfeesten en met Palmpasen. Vroeger werd de zogenaamde *stoppelhaan* (oogsthaan) vaak met de laatste korenschoven meegevoerd naar de korenschuur. Nu nog lopen op vele plaatsen jongeren op Palmzondag met de *palmpaas* rond. Ook hier treedt de haan bij het begin van de lente op als vruchtbaarheidssymbool. De palmpaas, een versierde stok die bekroond is met een haan van (lekker) gebak, moet de jonge natuur nieuwe wasdom geven. Meestal zingen de jongeren een kort refrein in deze zin:

*Haantje op een stokske,
Met je rood, rood rokske
Geeft het haantje een stukske brood,
Anders gaat mijn haantje dood.*

Christelijk symbool

Vooraf ook is de haan een christelijk symbool. Zoals Christus met het kruisoffer de macht van de duivel overwon, zo is de haan het zinnebeeld van de overwinning van de dag op de nacht, van het licht op de duisternis, van het goede op het kwade. De haan roept de slapende mens terug aan de arbeid. Hij is de rechter, die de sluimerende wakker schudt uit de slaap van de dood. De haan is tevens het embleem van het licht en deze betekenis komt reeds tot uiting bij de vroeg-christelijke schrijver Aurelius Prudentius († 410). Aansluiten bij het evangelieverhaal van Petrus' verloochening (vóórdát een haan tweemaal gekraaid zal hebben, zult gij Mij driemaal verloochenen) is de haan het symbool van de woede en de vechtlust, doch ook van de waakzaamheid en de boete. Petrus kreeg spijt en had oprecht berouw over zijn zonden, vandaar dat de beeltenis van de haan vaak wordt aangetroffen als versieringsmotief op de biechtstoel.

Op de kerktoren

Volgens de reeds genoemde schrijver Prudentius is de haan het zinnebeeld van de wereldrechter. Zijn gekraai in de vroege ochtend, kort voor het licht aan de kim verschijnt, symboliseert de stem van de allerhoogste rechter (Christus), die de do-

den uit hun slaap wekt en hen oproept om ten oordeel te verschijnen. Prudentius ziet de haan tevens als de gewijde voorbode van het licht die de duivels en alle machten van de duisternis verjaagt. Men mag aannemen dat deze symboliek de aanleiding vormde om de spitsen van de kerktorens te bekronen met een windwijzer in de vorm van een haan. Hij staat er als de verdediger van zijn kerk en keert steeds het gelaat naar de aanstormende winden, die de boze machten verbeelden. Het gebruik om hanen op de torens te plaatsen is zeer oud. De kathedraal van Brescia (Italië) bezat er al een in de 9e eeuw. In de 10e eeuw spreekt de Engelse dichter Wolstan over de haan op de torenspits van de kathedraal van Winchester. De haan op de kathedraal van Coutance (Frankrijk) wordt in 1091 door de bliksem getroffen. Hierbij dient nochtans aangestipt te worden dat de haan in het volksgeleef de bliksem symboliseert, die de onweerswolken slijt en de dampkring zuivert. Was te Coutance de macht van het kwade wellicht sterker dan de macht van het goede...?

De haan en de morgenstond

Nu nog ontmoeten we op oude hofsteden nog wel eens een haan in de vorm van een reuzegroot exemplaar dat mooi uitgeknipt werd uit een bos groene heesters of in een grote doorn- of ligusterheg.

Moderne mensen raken soms lichtjes uit hun evenwicht bij het zicht van deze krachtige animistische verschijning. Zij die op het platteland opgroeiden, herinneren zich nog beslist het uitdijende hanengekraai in het vroege ochtendgloren. Aan dit hanengekraai werd sinds onheuglijke tijden een magische kracht toegeschreven, die warmte en vruchtbaarheid bracht. De boer bleef dan ook geen uur meer te bed, want hij wist beter dan de moderne mens dat *de morgenstond goud in de mond heeft*.

Henk van Driek en Mina Langens: Rusmollese van 't joar 2000

Driek van Grette

Onderstaande tekst vormt het begeleidend schrijven bij de oorkonde die Henk heeft gekregen.

Rusmollese van 't joar. De minse in ons durp kèke d'r nor ùit. Wie zut worre? Krek es ieder joar waar 't ook deze keer wir 'n hil klus vur de Heemkundekring van Rusmolle um de goei beslissing te nimme, want wellie han d'r wir v' rskèijende

Henk Langens.

op ons lijstje stoan. Minse, die stuk vur stuk ammel in 2000 op hullie èigeste m'nier ùitblonke en woar ge host nie um hene kont. Wikke en wege dus. Tot-dè in november 'r unnen brief binne rolde bet bestuur. Hij waar van unne wijze mins, zo es ge d'r zo veul het in Rusmolle. "Es gellie op zuuk goat nor de Rusmollese van 't joar", skrief ie, "dan moete gellie mar 's goed rondkèke in oew èigeste Heemkundekring, want doar zen enkele sakkerjuus goei bè en harde werkers, dè hek wèl gezien bè Rusmolle 700." Dè waar 'n gouw tip vur ons. In 'n mum van téd wier de kneup durgehakt en kwaamp d'r 'n veurstel, wor de hil werkgroep en 't bestuur achter kosse goan stoan.

Henk van Driek en Mina Langens wier oangeweze es de Rusmollese van 't joar 2000. Henk Langens is unnen èchte Rusmollese. Es unne zoon van Driek Langens en Mina Verhallen wier ie op

de Rusmollese wirreld gezet. Zen voader waar ok al unne Rusmollese. Driek wier in ons durp gebore in 1901 en hij sturf in 1975. Hij ha mar liefst 40 joar bè Cooymanse in Den Bosch gewerkt. In 1965 wier ie doar nog vur gehuldigd ok nog ok nog ook. Mina kwaamp van de moaskant. Van Empel. Ze war van 1900 en ze sturf in 1970. Gebore en getoge dus in Rusmolle. En es ie zunne mond ope duu hurde dè achterbekaare. Hij prut Rusmolles es ginnen andere en altèd wel mi 't een of aander skon möpke. Lest zin iemes nog tege hum: "Henk, es ge nou uurst 's gemete hat of ie d'rop paaste." "Es ja, es... Es ge de p'stoor z'n lomt kust, dan ziede zen blote bille..." Kik minse, dè is nou Henk Langens op en top. Minse, die um goed kenne trouwes, vroage d'r èige wel 's af, of ie zunne mond eigelijk oit dichthouwt. Ik denk 't nie. Loat hum mar. 't Is goed vur ons Rumolles plat!

Henk Langens, unne mins mi unne stamboom, die tie zèlf ùitgezocht hi. Ge komt hum dan ok dik tege in 't Rijksarchief in Den Bosch, woar ie es vrèijwilliger same mi nog enkele Rusmollese heel goei wèrk duu ok nog ok nog ook. Van wijte trug skent ie nog oan Driek van Grette te rake. Kan kloppe, want de overgrutmoeder van Driek van Grette skrief ok "Langens" mi heure van. Zo ziede mar wir. Strakke zen we m'skien nog glijk f'milie van mekare.

Henk Langens hi v'skèijende bruurs en zusters. Hullie Sjaan, hulliejen Bert, hullieje Thé, hullieje Jo, hullieje Wim, hullieje Antoon um d'r mar 's gaww enkele te

De Heemkundekring van Rusmolle

benuumt

Henk Langens

tot

***Rusmollese
vant joar 2000***

*de veurzjster
van de Heemkundekring*

Th. Derbaag-Doomernik

Th. Derbaag-Doomernik

Namens de werkgroep

Driek van Grette

Driek van Grette

nuume. Toen ze d'r vort zat han, tenminste dè v'rtelde Henk zelf 's unne keer oan men toen ie wir 's op zunne proatstoel zaat, zin 't wefke van Driek Langens: "Ik goa vort op zolder sloape." Toen Driek noaderhand ok nor bed gong, kroep ie ok de zolder op. "Es op zolder sloape helpt tege kiendjes kope, dan kom ik ok op zolder ligge", zin ie en ie kroep neve Mina's. 't Kan gebeure, wanne!

Henk Langens hi op veul ploatse in Rusmolle gewoond en gespuld. In de Weidestroat, in de Burgemister Nieuwenhuijzenstroat, in 't Ven... en vur kattedwoad waar ie nooit te lùj.

In Rusmolle is ie tot op d'n dag van vandaag op veul fronte heel actief geweest. Joare en joare waar ie voetbalder, stopperspil, bè OJC en hij gong nie mekkelijkk opzèij. Jeugdleader is ie doar geweest ok nog ok nog ook. De 26ste juni 1966 spulde ie zennen afscheidswedstrijd mi nog veul prominente ùit dieje ted. En dèt voetballe 'n bietje in hullie bloed zit, blekt wel ùit 't feit dè een van Henke jonges nou voetbaltrèner is in Amerika. Henk is doar pas geleje nog nor toe geweest. Unne Rusmollese in Amerika. Tegeswordig vène wellie dè vort heel gewoon. Vruuger waar dè toch hil anders. Ik denk nog 's oan de rooie Skel toen die nor Amerika din. Henk Langens dus bè OJC. Henk Langens bè de Rusmollese brandweer, Henk Langens bè Semmel Floris, woar ie mee de fietstochte uitzet. Henk Langens elk joar wir in de weer vur de Rusmollese kèrststal in 't turp, Henk Langens bè de Heemkundekring van Rusmolle. En wèt ie doar ammel vur duu minse, dè is mi gin pèn te beskrève. Bè Rusmolle 700 hit ie de been onder zen kont ùit gelope. Op 'n gegeve moment waar ie host t'èine, zo muug waar ie. Henk Langens is bè de Heemkundekring, same mi Tieske Creij, de man van de grote archiefstukke. Vur alle tentoonstellinge hi de Heemkundekring Henk Langens dan ok kèihard nodig gehaad. "Wè han wellie toch moete beginne es we Henke nie gehaad han", hurde ik de veurzitster nog zegge bè Rusmolle 700. Ik waar 't 'r toen olling mi ins. Zonder Henke ware wellie toen nerges geweest.

't Is durrum heel terèchte dè deze Rusmollese mins, Henk Langens, benuumd is tot Rusmollese van 't joar 2000. Henk Langens, p'rficiat en ik hoop dè gè nog heel lang vur oew wefke, vur oew kènder en kènderskenje en vur Rusmolle n'tuurlijk bewoerd moet blève.

Henk Langens is de negende Rusmollese mins, oan wie dees onderskèijing van Rusmollese van 't joar ùitgerekt wordt.

Van klooster tot psychiatrisch ziekenhuis 33

J.C.M. Poelman

In de volgende afleveringen volgen we de notities, die Poelman nagelaten heeft. Ze vormen geen duidelijk lopend verhaal, maar het is toch de moeite van het kennis nemen

waard. We beginnen met notities over de start in Uden en wat er met de achtergebleven gebouwen gebeurde. In de afleveringen 31 en 32 is hier ook over bericht, echter in oud schrift. Hier volgt de vertaling en bewerking van de schrijver (Arie van de Ven).

Het leven voor de zuster Alexia de Haen in Uden rond 1714 was een zware opgave. Lichamelijk had ze veel pijn en benauwdheden te verduren vanwege de waterzucht, waardoor haar hele lichaam opgezwollen was. De materiële zorgen voor het nieuwe klooster drukten zwaar op haar schouders. Vooral echter werd ze gekweld door de zorgen voor het geestelijk leven van haar medezusters. Zij wenste niets liever dan dat vooral de jonge kloosterlingen onderwezen zouden worden in het geestelijk leven. Zijzelf was daar echter wegens haar ziekte en al de andere beslomeringen niet toe in staat. Ten einde raad verzocht ze daarom de abdis van het klooster Mariënbloem een religieuze te zenden, die de novicen zou kunnen onderrichten. Deze abdis stuurde haar Zr. Maria Anna van Erp, die op de feestdag van de H. Ursula in 1715 te Uden arriveerde.

God riep verscheidene deugdzame meisjes, die aan de kloosterpoort te Uden kwamen aankloppen om in te mogen treden. De grote armoede der zusters schrok hen niet af. Integendeel, ze voelden zich juist daardoor aangetrokken, ook al vanwege de goede geest die er heerste en waarvan de reputatie tot de buitenwereld was doorgedrongen. Want, ondanks de grote nood en het gebrek dikwijls aan de allernoodzakelijkste dingen, hadden ze de zusters nooit horen mopperen of klagen. Ook de Eerwaarde Vrouwe had steeds haar blijmoedigheid weten te behouden. Het enige waar zij zich wel eens klagend over uitliet, was haar zorg, dat ze misschien uit dit leven zou moeten scheiden, vooraleer het klooster te Uden geheel zou zijn ingericht en de zusters dus weer geheel volgens de Regel zouden kunnen leven. Nochtans was de armoede in het klooster op een gegeven moment zo groot, dat er nog maar een halve stuiver aanwezig was, net genoeg om wat zwavelstokjes te kopen om de groene dorens in de haard te ontsteken. De zusters werden zwaar op rantsoen gesteld. Het meel werd met kleine maten toegemeten. Het brood moest bij de bakker gehaald worden. Alleen bier kregen ze in overvloed. Een bierbrouwer uit Hintham, een zekere Couwenbergh bracht hen dat, omdat zij zelf geen geld hadden om het te kopen noch koren om het te brouwen. Zo gebeurde het zelfs, dat de zusters, nadat ze met hongerige magen naar bed waren gegaan, door Zr. Maria Clara, een zus van bovengenoemde Couwenbergh, 's avonds laat nog werden gewekt met de woorden: "Kun je nog slapen van de honger? Sta anders maar gauw op en kom wat eten, want ik heb weer een brood van mijn broer gekregen." Ondanks deze armoede kwamen er toch verscheidene postulanten zich aanmelden, zó zelfs, dat het huis binnen enige jaren verschillende zeer bekwame zusters telde. In 1716, terwijl de Eerwaarde Vrouwe van haar ziekte begon te herstellen, liet zij de voorbouw van het klooster herstellen en inrichten tot gastenkamers en portiershuis. In 1719 werden de refter en de keuken gereed gemaakt. Gods zegen rustte dus wel op deze nieuwe stichting.

Wat was er intussen in Coudewater gebeurd? Pater Van Erp had daar op eigen gezag het brouwhuis en het poorthuis gesloopt. Ook de ringmuur rond het klooster had hij gedeeltelijk laten afbreken en vele eikenbomen laten kappen. Zodoende begon Coudewater steeds meer op een ruïne te gelijken in plaats van op een klooster. De Eerwaarde Vrouwe had daar veel verdriet over, want nog steeds lag Coudewater haar na aan het hart. Zij kon hiertegen echter niet veel beginnen, daar de Hoogerwaarde Heer Govaerts, Vicaris van het bisdom Den Bosch, pater Van Erp de hand boven het hoofd hield en zelfs naast hem nog iemand anders aanstelde, die namens het bisdom toezicht op het klooster Coudewater moest houden. En deze was nu niet precies een vriend van de zusters. Pater Van Erp beschuldigde zelfs de zusters dat zij tegen zijn wil uit Coudewater vertrokken zouden zijn. Het kwam zelfs zo ver, dat de Eerwaarde Vrouwe bij de vicaris op het matje geroepen werd omdat zij allerlei dingen uit Coudewater naar Uden had gebracht. Dit alles veroorzaakte grote opschudding in het klooster van Uden. Voor de Eerwaarde Vrouwe was het allemaal bijzonder moeilijk. Zij had immers aan de Heer Cremers 8000 gulden betaald voor het klooster Coudewater en dat met geen andere zekerheid dan een eenvoudige kwitantie, want Coudewater stond nog steeds op naam van de heer Cremers, omdat de zusters in de Meierij van Den Bosch geen bezittingen mochten hebben.

Intussen probeerde men de vicaris van Den Bosch te overtuigen dat de zusters geen andere bedoeling hadden dan het klooster Coudewater in stand te houden en te bewaren. Daar deze (de vicaris) toen in Mechelen verbleef, zond de Eerwaarde Vrouwe twee zusters naar hem toe, Zr. Brigitta Evers en Zr. Adriana van Engelen, die hem tevens moesten verzoeken om een andere biechtvader op Coudewater aan te stellen en hem moesten vragen of er geen verwisseling van zusters mocht plaats hebben tussen Uden en Coudewater, waar nog steeds twee zusters verbleven. De vicaris wilde er echter niets van weten. Ook beklagde zij zich bij hem, dat Pater Van Erp de gebouwen afbrak en bomen liet kappen, terwijl toch de schuldenlast van 8000 gulden op het klooster van Uden bleef rusten. De Eerwaarde Vrouwe dreigde zelfs, dat ze de zaak bij de pauselijke nuntius aanhangig zou maken.

Een tijd bleef het toen stil. Pater Van Erp probeerde zelfs de vriendschap van de zusters te winnen. Men kwam toen overeen om het klooster Coudewater over te dragen aan een katholieke man, Petrus Nagelmaker. Ook de Eerwaarde Vrouwe stond haar recht aan deze man af, onder voorwaarde nochtans dat zij een zekere rente zou ontvangen en dat het klooster eigendom van het convent van Uden zou blijven en dat de heer Nagelmaker erop zou toezien dat Pater Van Erp het klooster niet verder zou afbreken of schulden zou maken ten laste van het Udense klooster.

In 1723 gaven de zusters van Uden echter alle moed op om het klooster van Coudewater te kunnen behouden. Zij verkochten het toen aan de raadsheer Hendrik Lengell voor 7.000 gulden. Ook de laatste Birgittinessen verlieten toen Coudewater en vestigden zich voorgoed te Uden, waar de Eerwaarde Vrouwe Theodora Alexia de Haen stierf op 17 december 1730.

De Rosmalense vlag

Arie van de Ven

Op de Piazza Farnese te Rome bevindt zich het huis waar de H. Birgitta, de stichter van de Orde der Birgittijnen en Birgittinessen (die drie eeuwen op Coudewater gewoond hebben) op 23 juli 1373 overleed. Ze heeft daar negentien jaar gewoond. In die tijd heeft ze zich beijverd om de pauselijke goedkeuring voor haar orde te krijgen. Dit heeft ze echter niet meer mogen meemaken. De goedkeuring kreeg haar dochter Katharina op 3 december 1378 van paus Urbanus VI.

In dit huis zijn hedentendage weer zusters gehuisvest en wel Birgittinessen. Deze Birgittinessen hebben een minder strenge regel dan de Birgittinessen van Uden, die voorheen te Rosmalen op Coudewater woonden. Ze zijn lid van

De kerk van de Birgittinessen aan de Piazza Farnese in Rome. Foto: Arie van de Ven.

de moderne tak. In dit huis is in april 2001 een gedenksteen aangebracht ter nagedachtenis aan Moeder Maria Elisabeth Hesselblad, stichteres van het convent van Rome. Zij heeft ook in Zweden een convent gesticht. Vanuit Uden is er een dochterabdij in Vadstena te Zweden opgericht. Tijdens mijn aanstaande reis naar Vadstena, waar ik samen met mijn vrouw te gast zal zijn bij de Birgittinessen, hoop ik nader geïnformeerd te worden omtrent de verhouding tussen de behoudende en moderne

De gevelsteen van het klooster (onmiddellijk rechts van de kerk). De vertaling van de tekst (Italiaans en Zweeds) luidt: "In dit huis leefde gedurende negentien jaar de Heilige Birgitta van Zweden en ze stierf hier op 23-7-1373.

tak van de Birgittinessen. Op mijn opmerking dat de Birgittinessen uit Uden de orde weer teruggebracht hadden naar Vadstena, kreeg ik ondubbelzinnig te horen dat dat niet waar was en ter onderstreping daarvan kregen wij de gedenksteen te zien.

Tijdens mijn bezoek heb ik de Rosmalense vlag, die mede gebaseerd is op het Birgittijns Kruis, aangeboden en deze werd dankbaar aanvaard door de zuster zoals op de foto is te zien.

Kwartierstaten van getogen Rosmalenaren 4

Martien Veekens

Rosmalen kent heel wat inwoners die de achternaam *Voets* dragen. Zij zijn binnen een periode van 250 jaar allemaal terug te voeren naar die ene familie die haar oorsprong heeft in de stampplaats Schijndel. Dit geldt zowel voor de familieleden van *de blauwe hoorn* als die van *de rooie van Toontjes*.

Vandaag, 20 mei 2001, viert *ons moeder* het feit dat zij al 92 jaren lang alhier in Rosmalen woont: 33 jaar op 't *Heeseind*, 50 jaar in de *Peter de Gorterstraat* en sinds najaar 1992 op *d'n Annenborch*. Voor mij is zij mijn belangrijkste binding met het

oude vertrouwde Rosmalen. Vooral door haar heb ik mijn moerstaal, 't *Rosmolles*, leren spreken en verstaan. Mijn broers en ik kregen van haar de Rosmalense volkscultuur met de papepel ingegoten. De *Heemkundekring Rosmalen* kreeg door de interesse van haar zoons de laatste jaren een bijzonder plaatsje in haar vooral kamergebonden leventje binnen d'n *Annenborch*. Onze *Wim* heeft heel wat gebruiken, uitdrukkingen en toponiemen (straks nog eens ten nutte bij publicaties) uit haar mond kunnen optekenen. Totdat zij begin deze maand enkele keren ten val kwam, wist zij elke week te vertellen of er iets in *De Molen* of op de *ROS-kabelkrant* te lezen viel over de Rosmalense Heemkundekring. Ape-trots was ze toen zij door de directie van d'n *Annenborch* uitverkoren werd om op vrijdagmorgen 20 oktober 2000

Antonia Cornelia (Anna) Voets. De foto is gemaakt op haar negentigste verjaardag op 20 mei 1999.

om 9.15 uur als eerste de nieuwe dorpsvlag te hijsen bij het begin van de feestweek *700 jaar gemeenschap Rosmalen*.

Enkele jaren geleden kwam er plotseling een honderdjarige foto de kamer van Anna Veekens-Voets binnen. "Anna, witte gè wie die minsen zen, die hierop stoan?" Natuurlijk wist ze dat; die foto hing immers tijdens haar kinderjaren nog in haar geboortehuis (het huis waarin nu *De Iep* is gevestigd en dat door haar grootvader Bert Kusters, kwartierstaatnummer 6, is gebouwd). Op die foto staat o.a. ook haar grootmoeder Keeke Kusters-Van Gerven, de kleindochter van Cornelius van Gerven (kwartierstaatnummer 28, van wie ik een afstammingslijn naar Karel de Grote heb kunnen aantonen) en Maria van Venrooij (kwartierstaatnummer 29, een nicht van Willem Siepkens, de eerste burgemeester van Rosmalen). Op deze foto en laatstgenoemd echtpaar komen we nog eens terug.

16. Antonius Voets * Schijndel 24-10-1760 + Berlicum 21-06-1813 zoon van Joannis Jacobus Voets en Joanna Hendricus Verhagen x Schijndel	17. Antonia van den Boogaard * Schijndel 28-11-1760 + Berlicum 15-12-1832 dochter van Mathias Thomas vd Bogaert en Margaretha Rijnder vd Bogart 15-02-1784	18. Gerardus Eijkemans * D.Dungen 01-03-1767 + D. Dungen 14-09-1840 zoon van Joannes Antonius Eijkemans en Anna Maria op het Hoogh x Rosmalen	19. Joanna Coppens * Rosmalen 11-09-1778 + Berlicum 23-07-1832 dochter van Joannis Coppens en Wilhelmina van Overbeek 10-05-1801	20. Petrus Gevers * Dinther 14-09-1779 + Dinther 19-08-1848 zoon van Arnoldus Hendrikus Gevers en Joanna Maria van den Bogaart x Dinther	21. Walera Boerdoncks * Schijndel 09-12-1774 + Dinther 27-09-1838 dochter van Joannes Boerdoncks en Wilhelmina Verhoeven 06-06-1802	22. Joannes van Uden * Heeswijk 28-09-1776 + Berlicum 19-11-1856 zoon van Goijaert Rutgerus van Uden en Joanna Joannis Penninx x Heeswijk	23. Henrica Vermeuler * Dinther 27-11-1780 + Berlicum 02-01-1830 dochter van Gerlatus Vermeuler en Catharina van den Akker 30-06-1800
8. Martinus Voets * Schijndel, 16-01-1797 + Rosmalen, 01-04-1875 x Berlicum	9. Anna Maria Eijkemans * D.Dungen, 27-12-1803 + Berlicum, 04-08-1847 9 mei 1834	10. Hendrikus Gevers * Dinther, 06-10-1810 + Berlicum, 21-02-1867 x Dinther	11. Johanna van Uden * Berlicum, 13-04-1810 + Rosmalen, 09-04-1850 8 september 1836				
4. Antonij (Toontje) Voets * Berlicum, 23 mei 1835 + Rosmalen, 7 januari 1901 x Berlicum	5. Hendrika (Drieka) Gevers * Rosmalen, 12 maart 1837 + Nuland, 27 december 1913 21 mei 1863						
2. Johannes (Has) Voets * Rosmalen, 17 september 1870 + Nuland, 24 juni 1968 x Rosmalen							
1. Antonia Corne * Rosmalen sinds 22 mei 1987 weduwe van W moeder van Thea (+), Martien, Jar							

24. Gerardus Keusters * Oirlo 07-11-1762 + St. Hubert 24-02-1835 zoon van Christianus Keusters en Maria Willems x Mill	25. Joanna Noijen * Escharen 06-01-1746 + St. Hubert 23-03-1807 dochter van Cornelius Jans Noijen en Antonetta Jans 27-01-1788	26. Adrianus van den Boogaart * Teeffelen 02-10-1750 + Teeffelen 30-09-1810 zoon van Henricus van den Boogaart en Margarita Coenen Hol x Teeffelen	27. Allegonda van Teeffelen * Teeffelen 02-03-1765 + Oss 11-01-1823 dochter van Theodorus van Teeffelen en Maria van Teeffelen 23-08-1795	28. Cornelius van Gerwen * Veghel 06-08-1754 + Rosmalen 10-12-1834 zoon van Jacobus van Gerwen en Henrica Joannis Dirckx x Rosmalen	29. Maria van Venrooij * Rosmalen 15-08-1765 + Rosmalen 23-01-1823 dochter van Theodorus van Venrooij en Margaritha Willem Slepkens 02-10-1792	30. Theodorus Knapen * Weert 01-08-1773 + Weert 15-01-1827 zoon van Leonardus Knapen en Maria Helena Stienen x Weert	31. Jacomine Remers Stramproij 07-08-1764 + Weert 23-07-1804 dochter van Petrus Reemers en Joanna Catharina Tercken 09-07-1801
12. Johannes Keusters * Mill, 26-11-1788 + Rosmalen, 01-02-1852 x Teeffelen	13. Maria van den Boogaard * Teeffelen, 07-11-1796 + Rosmalen, 05-04-1843 13 augustus 1813	14. Jacobus van Gerwen * Rosmalen, 31-10-1793 + Rosmalen, 14-11-1848 x Rosmalen	15. Maria Knapen * Weert, 07-05-1803 + Rosmalen, 01-08-1845 18 januari 1835				
6. Albertus (Bert) Kusters * Teeffelen, 27 april 1828 + Rosmalen, 11 november 1905 x Rosmalen	7. Johanna Cornelia (Keeke) van Gerven * Rosmalen, 29 maart 1839 + Rosmalen, 27 januari 1902 2 september 1867						
3. Antonia (Tona) Kusters * Rosmalen, 2 juli 1869 + Rosmalen, 21 februari 1954 26 april 1907							
1 (Anna) Voets 0 mei 1909 Elmus Henricus Johannes Veekens heo, Antoon (+) en Wim Veekens							

Beschrijving van de sociale situatie van de buurtschap Maliskamp

Pastoor Eras

Van Bert van de Doelen, een geboren en getogen Maliskamper, die over het wel en wee van de bewoners uit die jaren uit eigen ervaring kan meepraten, ontving ik een artikel dat door Pastoor Eras, de derde pastoor van de Bernadetteparochie, op schrift is gesteld. Hierin geeft hij in hoofdlijnen de woon- en levensomstandigheden aan van de autochtone bewoners van voor en na de Tweede Wereldoorlog tot de zestiger jaren. Zal de oudere autochtone bewoner van nu zich dat allemaal nog levendig herinneren, zeker is dat velen onder de huidige allochtone bewoners het zich nauwelijks zullen kunnen voorstellen.

Van Bert ontving ik ook een paar pentekeningen, die, zoals hij zelf schrijft, een goed beeld geven van de inmiddels gesloopte huisjes van toen op de Maliskampse Heide (Harry Coppens).

Vooraf mag worden opgemerkt, dat deze beschrijving de instemming kon verwerven van een vijftal personen, die óf door hun beroep óf door hun langdurig verblijf in Maliskamp geacht kunnen worden uitstekend op de hoogte te zijn van de plaatselijke toestanden. In deze beschrijving wordt voorts gebruik gemaakt van een sociografisch onderzoek, waarvan de resultaten werden samengevat in een rapport dat in 1962 is verschenen.

De buurtschap Maliskamp bestaat in feite uit drie gedeelten:

1. Het gedeelte ten noorden van de rijksweg 's-Hertogenbosch-Nijmegen en gewoonlijk *De Heide* genoemd.
2. Het zuidwestelijk gedeelte, de kern van Maliskamp, veelal bewoond door de kinderen van de oorspronkelijke bevolking.
3. Het zuidoostelijk gedeelte, een nieuwe bungalowwijk met een bevolking die van buitenaf hier is komen wonen.

1. De meest oorspronkelijke bevolking bestond voor het overgrote deel uit bouwvakkers (veelal stratenmakers), die in tijden van bittere armoede in geheel Nederland en daarbuiten (Duitsland) werk hebben gezocht. De gemeenschap heeft hen in hun leven niet veel meer dan armoede geschonken. Psychologisch worden deze mensen dan ook gekenmerkt door een grote vrijheidsliefde, die volkomen verklaarbaar is. Men kan zich moeilijk verbonden voelen met een samenleving die alleen maar zoveel armoede bezorgd heeft. Typerend voor deze vrijheidsliefde is het geval van een man die tegen het einde van zijn militaire diensttijd geen straf meer

Mevr. Maas-van Osch.

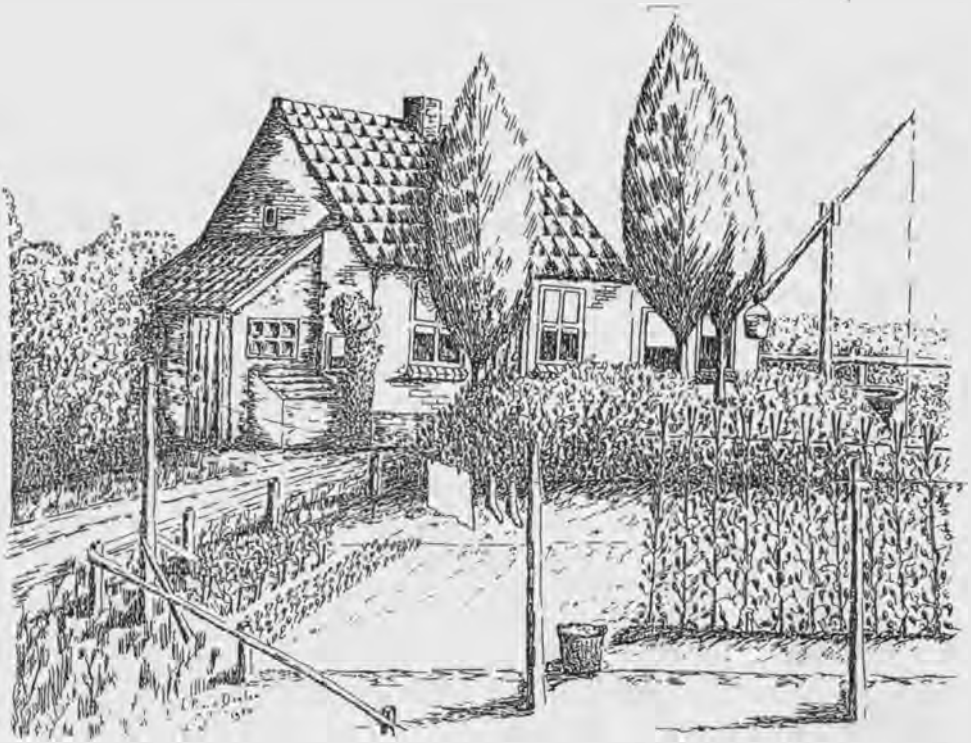
kreeg, omdat zulks toch niet hielp en die tenslotte zijn diensttijd met drie maanden bekort mocht zien. Typerend is ook het feit, dat in de laatste wereldoorlog op weinig plaatsen in Nederland zoveel clandestien geslacht werd als juist in Rosmalen, hetgeen de slagzin met zich bracht: "Rosmalen voedt zich zelf en de helft van Den Bosch." Het is bekend dat de controlerende ambtenaren van de CCD hier tenslotte maar eenvoudig een oogje dichtknepen. Een groot deel van deze mensen woont nog altijd in woningen die alleen maar de naam *krot* verdienen. Zonder enig stratenplan liggen deze bedompen, vochtige huizen hier en daar verspreid, alsof ze gedropt zijn, veelal nog verstoken van waterleiding met alle gevolgen vandien. Toch woont hier een groot aantal hoogbejaarden. Is dit te verklaren uit hun arbeid in de buitenlucht? Of is dit *the survival of the fittest*? Waarschijnlijk beide. Het zijn overigens bijzonder hartelijke mensen met een door de jaren gerijpt en vermilderd oordeel. Het gemis aan cultuurspreiding zal er wel schuldig aan zijn dat men culturele belangstelling hier tevergeefs zal zoeken.

2. Het zuidwestelijke gedeelte, de huidige kern van Maliskamp, is veel jonger en voor het overgrote gedeelte eerst ná de Tweede Wereldoorlog tot stand gekomen. In het bovengenoemde sociografisch rapport - overigens een rapport, opgemaakt door een stedenbouwkundige met het oog op de uitbreiding van de gemeente Rosmalen en voor ons doel van weinig belang - lezen wij: "In geen enkele wijk [van

Rosmalen] domineert de arbeidersklasse zó als in de wijk Maliskamp-Heide. Deze wijk is als geheel vrij jong. Als parochie bestaat ze (in 1962) pas 27 jaar, de dorpsbewoning dateert van de laatste wereldoorlog." Er zijn hier inderdaad slechts een tiental agrarische bedrijven. Het overgrote deel van de bevolking vindt zijn bestaan in de sector wegenbouw en stratenmakerij. Bijzonder de laatste jaren biedt deze sector betrekkelijk ruime mogelijkheden tot bestaan. De huizen en hun inrichting zijn dan ook veel beter dan in *de Heide* het geval is. In feite echter hebben deze mensen in hun jeugd nog bittere armoede gekend. Daarvandaan de neiging om rustig op te maken wat men verdient, zonder veel zorgen over de toekomst of voor de winter. Dat een kleine aannemer in het stratenmakersbedrijf 's winters bij de gemeente aanklopt, is dan ook geen zeldzaam verschijnsel. Evenmin is het een zeldzaam verschijnsel dat de kinderen hier alleen maar lager onderwijs genieten en ná de lagere school direct aan het werk gaan. Het moet echter vermeld worden dat zulks de laatste jaren belangrijk is verbeterd, sinds nl. de gemeente Rosmalen in het bezit is van scholen voor ULO- en huishoudonderwijs. Een gebrekkige cultuurspreiding in het verleden heeft ook hier een gebrek aan culturele belangstelling nagelaten. Trouwens: vele jaren lang heeft het lager onderwijs zich moeten behelpen met welgeteld drie lokalen gelegen boven de sacristie van de RK kerk.

Een ongunstige factor voor de sociale ontwikkeling van deze wijk was en is nog haar isolement. Daar is vooreerst een zeker geestelijk isolement voortkomende uit de bijzonder hechte familiebanden. Vele bewoners zijn aan elkaar verwant. Het geboortecijfer van de autochtone bevolking ligt in Rosmalen - en bijzonder ook in de Maliskamp - erg hoog en er is hier sprake van zeer grote gezinnen. Naast alle voordelen vandien in de vorm van veelvuldige en aangename contacten in het kader van de familieband is hier tegelijkertijd sprake van bepaalde nadelen: men heeft contacten van de 'buitenwereld' amper nodig. Uiteraard kan het bovenstaande discutabel gesteld worden. Maar er blijft toch een moeilijkheid, wanneer zovelen met zovelen verwant zijn.

Er ligt nog een ander isolement. In het voornoemde sociografisch rapport lezen wij: "Deze wijk ligt door de intensief bereden rijksweg 's-Hertogenbosch-Nijmegen gescheiden van het dorp Rosmalen en de Molenhoek. Het steeds toenemend verkeer zal dit alleen nog maar verergeren." Het is duidelijk, dat hiermede een normale deelname aan het normaal burgerlijk verkeer binnen het kader van de gemeente niet weinig wordt afgeremd. Trouwens: het sociografisch rapport klaagt dat Rosmalen nergens een expressie vindt voor het feit dat Rosmalen 10.000 inwoners telt. In de publieke opinie heeft de Maliskamp dan ook ergens een stempel gekregen. Zo bijvoorbeeld toen omstreeks 1960 de bouw van het nieuwe villawijkje, de Eikenburg, tot stand kwam. Enerzijds hebben toen enige bewoners van de nieuwe wijk getracht handtekeningen te verzamelen om aan het gemeentebestuur te verzoeken het bordje *Maliskamp*, dat ook aan de toegang tot Eikenburg geplaatst was, te verwijderen. Anderzijds voelden de kinderen uit Eikenburg zich genoodzaakt,

Jan van Aggelen.

bij het uitgaan van de school van boom tot boom naar huis te vluchten. Gelukkig is de verhouding van de autochtonen tot de allochtonen de laatste jaren belangrijk verbeterd, ofschoon nog in het geheel niet ideaal. Wellicht heeft men de trouw, de gulheid en de openheid van de autochtonen weten te waarderen.

3. De Eikenburg (het zuidoostelijk gedeelte van de Maliskamp) is het jongste gedeelte van de buurtschap. Het werd omtrent 1960 gebouwd. In feite bestaat dit wijkje uit een vijftigtal woningen. Momenteel zijn er omtrent veertig woningen in aanbouw en worden nieuwe terreinen bouwrijp gemaakt. De wijk is een typische wijk van employés, afkomstig uit vele delen van ons land. De nieuwe bewoners zochten tevergeefs naar een voorzieningsniveau, dat - naast het natuurschoon dat hen geboden werd - toch ook deel uitmaakt van de factoren die bepalend zijn voor het woonklimaat. Factoren in het kader van de voorzieningen, gepaard met factoren van psychologische aard, leidden al te gemakkelijk tot het ontstaan van onjuiste verhoudingen tussen de nieuwkomers en de oorspronkelijke bevolking. De bouw van Eikenburg heeft, naast voordelen, zeker ook problemen gebracht. Het rapport schrijft: "Arbeiderswoningen voor autochtonen, middenstandswoningen voor allochtonen. Men bedenke dan echter wel dat de Maliskamp het type van een ook ruimtelijk dualistische buurt is."

Uit het sociografisch onderzoek van 1960 van de gemeente Rosmalen blijkt: "In de Maliskamp domineert de arbeidende klasse en neemt de groep employés geleidelijk toe. In feite wordt hier gezegd, dat het oude Maliskamp wordt geconfronteerd met een geheel nieuwe denk- en leefsituatie, de moderne stad." En wat de toeschouwer al heel spoedig bevroedt, wordt door dit rapport bevestigd: "Vught wordt in de naoorlogse jaren gekenmerkt door een vrij langdurige vertraging in de groei van zijn woonfunctie voor de stad, terwijl Rosmalen dan juist gekenmerkt wordt door deze steeds toenemende woonfunctie. En vooral de laatste jaren is de bevolkingsaanwas hoog. Dit tengevolge van belangrijke veranderingen in de groei-

Pietje Burgt.

componenten, veroorzaakt door een belangrijke intensivering van de woonfunctie van Rosmalen voor de nabijgelegen stad. Dat deze laatste verandering structureel genoemd mag worden, is buiten kijf." Hieruit mag worden geconcludeerd, dat de bevolking van Rosmalen - en in het bijzonder die van het geïsoleerde Maliskamp - op zeer korte termijn wordt geconfronteerd met verstedelijking. Of deze bevolking klaar is om deze verstedelijking te ondergaan? Het gedeelte A van dit rapport schijnt hier een ontkennend antwoord te geven.

Voor U gehoord 24

Harry Coppens

- *Er wurt wel 's gezeed dè d'n bekker mi de Carnaval veul minder brood verkoopt es op de aander daag het geval is. En dè zò komme um dètter op die daag meer aon Bacchus wurt geofferd. En waor d'n braauwer leeft, daor sterft d'n bekker. Weette trouwes dè in de 19e eeuw de melk wier vervange dur bier um dè 't voedzamer zò zèn en ge dus niej zoveul hoefde te eete? Nou ja, bier is toch ok niej vur de gaanze gebraauwe en ok niej um er oew voete mi te wasse. En volges kenners is het net of er 'n engelke op oew tong piest en is zelfs 't koiste bier nog beeter es 't beste wèrrek. Zeker is in ieder geval dè ge er beeter van kunt pisse es van 'n korstje brood. Onze buurman lust er wel pap van en mi die daag kunde het bier wel ut z'n ooge sceppe. "Bier", zittiej, "is eete en drinke tegelijk en ik zeg mar zò, waor d'n braauwer is, dor hoeft d'n bekker niej te zèn."*
- *D'n aauwde zoon van de grootste en rijkste aannemer bè ons op 't durrep hi 'ne mond es 'n schuurdeur en die stû nog alted ope ok. Gewoon 'ne groote bek dus. Ge kunt er mi perd en kar in drèije. In zenne mond is het nooit hèlligen dag. Ge kent dè wel. Hoew ruiger d'n hond hoe meer vlooi. Verbeelding heettiej zat. Hij denkt er een toew te hebbe net es de koew van de kuster, diej mag op 't kerkhof wèije. En es ge 'ne groote bek hèt dan moette ok mar in de bus blaoze, mar dan gift iej niej thuis. En hij mèent dèttiej de wijsheid in pacht hi. Ok al zittiej er 'n koew wijd neeve en is 't niemes mi hum ins, zenne haon zal en moet victorie krèeje en vertikt het um z'n ongelijk toew te geeve en de minste te zèn. Vur hum geldt kenneluk niej es al de koei op één zij ligge, dètter een moet staon.*
- *Gret van Hèine is zo mar unne aarige. In zonne praot kumt iej 'n bietje warrig over en springt dan dik van d'n os op de stier. Mar van d'n andere kant is 't er toch inne diej z'n menneke wel stû en niej te lui is um aon te pakke. God gift wel de koew, mar niej bè de hores. 't Kumt niej vanèiges aonwèije, ge zult er vur moete werke. En daor mankeert 't bè hum echt niej aon. Hij huldigt 't principe dè d'n aonhaauwer wint, zo es ok Dorus alted zin en iej ging naor bed mi al z'n dinge aon. Hij haauwt aon es 'ne Lommelse hond, blaffe en werke tegelijk¹. Ze moesten waakzaam zèn en de hondekar trekke. Of wè ze in Oost-Brabant zinne: aonhaauwe es de pisos van Deurne, die zig-zag van Deurne naor Helmond zeikte en terug. Wè diejen os betref, kent men ok de utdrukking " 't is net of er 'ne os over 't land hi gezèkt", wat gezegd wier es 'ne boer 'n krom voor hà geploegd. En van 'ne weg diej erreg slingerde zin men dè 't net waar of ze hier mi 'ne os gevaore ha'n.*

---

¹ Lommelse honden moesten waakzaam zijn. Veel mannen waren dikwijls teut en veel van huis, sommigen met een hondekar om hun waren te verkopen.

- *Rik en Hèin van den bekker, diej toch ut dezelfde nest kwaame, lieke hellemaol niej op mekaar. Rik waar puntje precies en bè Hèine kwaam 't niej zo nauw en liet Gods wotter over Gods akker loope. Mèndjes zèn gin kòrfskes. Dank zij z'n studie hi Rik 'n goeij baon en verzekerd van 'n vast inkomme. Hèin hà aon leere 'n broertje dood en gooide er mi z'n pet naor. Mi, leer je wat, dan heb je wat, hà ok z'n vodder gin vat op hum. Er waar gewoon gin rechte voor mi te ploege. Volges z'n grotvodder waar iej aachter 'n krom voor geteuld. In 't begin ging 't dan ok niej al te best mi Hèine. Mar hij hagget wel in z'n vingers en op d'n dag van vandaag makt iej 't héél goed zelfs. Financieel ziet iej z'n bruur nog niej staon. " 't Guttem echt vur de wènd." En daor ha'n ze bè den bekker nouw alted zo'n zurrig over gehad. Hoe zo hij ooit de kost kunne verdiene en zurge detter brood op de plank kwaam. En es ge nouw ziet hoe 't hum vur de wend gû, dan ziede mar weer: Op de kromste vorre groeit 't meeste korre.*
- *Zegge dè de mens 'n kuddedier is, is 'n open deur intrappe. Dè is al van oudsher. We volge mar al te gèire de weg van de minste weerstand en loope klakkeloos aachter de sterkste aon. Het is ok gewoon hendiger mi de wolve te janke es mi de nachtegaale te zinge. In de dierewereld is het trouwes precies inder. Waor innen hond pist daor pissen er meer. Ok bè schoope, echte kuddediere, weete we dè es één schoop over d'n dam is, dan volge er meer. En in de zomer es 't vee in de wei leupt, kan 't gebeure dè inins 't vee op hol slû. D'r hoeft er mar in te beginne en de rest kumt er aachteraon of zo es ze vruger zinne: "Es er ín koew biest, dan steeke de aander durre stert umhog."*
- *Gedogen is oogluikend toestaan wat in feite verboden is. Nederland heeft in dezen een slechte reputatie. Wil men voor een bepaald probleem een oplossing vinden, dan moet je dus eerst weten waar 't henneke te nest gû. Al is 't natuurluk ok nog wel zo dè 't slimste henneke nog wel 'ns in de netele li. Je zult 'n einde moete maake on deze halfslachtige houding en de puntjes op de i moete zette. Zachte heelmeesters maake stinkende wonde. Het zoete broodjes bakke zet gin zooie aon d'n dijk en draagt niej bè tot de uiteindelijke oplossing van 'n probleem. Ge moet dè soort zaake mi de juiste middele aonpakke. Mi mussehagel doodde nouw eenmaol ginne wollef.*
- *Voor het op sterven liggen en eveneens voor het gestorven zijn, werden vroeger bepaalde uitdrukkingen gebruikt, die niet getuigen van gevoeligheid en fijnzinnig taalgebruik. Zeker voor mensen met de dood voor ogen alsmede voor nabestaanden van een dierbare overledene komt een en ander op z'n zachtst gezegd nogal cru over. Het maakt in het algemeen niet langer deel uit van het taalgebruik. Uitdrukkingen bij het op sterven liggen waren: *De neij erpel niej haole. Mi de kaars in de haand ligge. Mi de dobbelsteen aon 't gaoie zen. Naor de schup ruike. Diej it de zuurkool niej mer op. Diej luidt of diej looft niej mer. De pijp utgaon. De pijp toewnéépe. De pijp aon Maarten geeve. (Ik heb me alted afgevraagd wie die**

Maarten was en wè din hij mi die pijp?)

Bij het gestorven zijn sprak men van: Mi strakke billekes ligge. Naor 't pierekulleke gaon. Mi zonne stinkerd de lucht inligge. Hij li mi zonne wijzer op zij. Mi zonne pisser op 't strooi ligge. Van riptum mortus est zijn. (Mortuus est + RIP).

Het recente agrarische leven

In hoeverre zijn we nog bekend met het nog recente agrarische leven?

Harry Coppens

In het dorp Rosmalen uit onze jeugdijaren, nog maar een zestigtal jaren geleden, toen het grootste deel van de werkende bevolking, direct of indirect, zijn brood nog verdiende in die sector. Je maakte gewoon deel uit van die samenleving en zodoende had je weet van wat er zich in en om de boerderij afspeelde. Je kende en herkende de gewassen, die in die jaren op gezette tijden werden geteeld. Daar moet je op de dag van vandaag niet mee aankomen. Misschien hebben ze nog wel ooit gehoord van rogge of tarwe, maar als ze ermee worden geconfronteerd zijn ze niet eens in staat om aardappelen van tarwe te onderscheiden, laat staan rogge van tarwe. En ook met wat er zich afspeelt met de levende have van de boer, de koeien, de varkens en de kippen, met name de voortplanting en de geboorte, blijkt herhaaldelijk dat velen in dezen van toeten noch blazen weten. Aan de hand van enkele voorbeelden, de meeste uit eigen ervaring, kunt U kennis maken met het totaal ontbreken van enige kennis van zaken in dezen. Deze onwetendheid vindt zijn oorzaak in de totaal veranderde samenleving, waarin de boer niet langer een dominerende rol speelt en ook het boeren op zich een hele metamorfose heeft ondergaan.

- In een van zijn boeken vertelt Cor Swanenberg over het *witteren van een kuuske*. Voor de jongere lezer en waarschijnlijk ook voor vele ouderen onder ons is het beslist noodzakelijk eerst van enige termen, die in het verhaal gebezigd worden, nadere tekst en uitleg te geven. Een *kuuske* nu is een kalf. Het pas geboren kalf krijgt enkele keren per dag melk te drinken uit een emmer, wat *witteren* wordt genoemd. Vroeger werd priesters bij hun wijding de *kruin geschoren* (*tonsuur* genaamd), wat inhield dat de kruin (het bovenste van het hoofd) kaal werd geschoren over een oppervlakte van een rijksdaalder, als symbool van de doornenkroon.

Nu gebeurde het op een zekere dag dat twee boerenzoons zo'n kalf aan het witteren waren. Omdat het kalf niet met genade meewerkte, wat nogal eens voorkwam, en geenszins van plan was te gaan drinken, was het noodzaak het kalfje hiertoe te dwingen. Terwijl de ene jongen de emmer met melk goed vasthield, duwde de andere jongen de snuit van het kalf in de melk. Meestal lukte het vrij gauw het kalf te wennen aan deze manier van drinken en konden verde-

re dwangmaatregelen achterwege blijven. Maar juist op het moment dat ze beiden met dat onwillige kalf bezig waren, kwam de pastoor langs gewandeld. “*Het lukt niet al te best, zie ik*”, zei de pastoor. “*Ge moet 'm mar lid make van de hermenie, dan zal ie wel zùipe.*”

De jongens reageerden niet. En binnen een paar dagen waren de problemen met het kalf opgelost. Toen de pastoor diezelfde week nog eens langs kwam en zag dat het kalf vlot de melk opdrank, riep de pastoor: “*O, ik zieg 't al. Ge het m'nne raad goed opgevolgd.*” “*Nee, dè toch nie*”, zei de oudste, “*mar we hèn zunne kruin geschorre. En nou zùipt iej es 'ne tempelier.*”

- Behalve allerlei groenten die ik in de loop van een jaar in mijn moestuin wist te telen, had ik daar ook nog een kippenhok met vijf kippen en een haan. Van de overproductie profiteerden niet alleen mijn kinderen, maar ook mijn burens. Mijn overbuurvrouw liep dan wel eens met mij de tuin in en werd dan meestal vergezeld van haar driejarig zoontje, die het maar wat fijn vond als hij de kippen wat brood mocht geven. Op een keer zei ze tegen mij: “Die haan legt geen eieren, of wel?” “Tot op heden niet”, zei ik. “Wat is dan het nut van zo'n haan als hij in feite alleen maar vreet en niet legt?” En toen zei ik: “*En wat is het nut van diejen Hans (haar man) die bè ouw woont?*” Een antwoord heb ik niet gekregen. Ik weet dus ook niet of ze het nu wel of niet weet.

Zoals ik al vertelde, haalde ze ook groente uit mijn tuin. De meeste groenten kon ze echt niet thuis brengen. Ze dacht ook echt dat de aardappelen ergens aan een struik groeiden en stond zeer verbaasd te kijken toen ik een paar struiken rooide. Dat ze ook geen idee had van wanneer er geoogst kon worden, bleek toen ze midden in de winter bij mij aanbelde en vroeg of ik niet wat bonen voor haar wou plukken. Toen ik zei dat die tijd al lang voorbij was, was ze zeer verbaasd, want, zei ze, in de winkel liggen ze toch ook nog te koop. Ik meen te mogen stellen dat mijn uitleg volledig tot haar is doorgedrongen.

- In mijn jeugdjaren hadden wij altijd twee zeugen, een fokzeug en eentje die vetgemest werd om in november geslacht te worden. En omdat mijn vader wist wanneer ze was gedekt en hoe lang een zeug droeg, wist hij ook wanneer ze aan de tijd was, wanneer ze dus moest *baggen*, zoals dat werd gezegd bij ons. De kraamkamer werd dan nog eens extra schoongemaakt en voorzien van vers stro, zodat ze er prinsheerlijk bij lag. En wie vanaf die tijd dan bij toeval net in de buurt was als haar tijd was aangebroken en soms het eerste biggetje zich al had aangemeld, sprong de kooi in en ontfermde zich over de boreling. Met een wis stro werd die drooggemaakt en aan de mem gelegd om zich vervolgens te goed te doen aan de moedermelk. Deze keer had ik het geluk de eerste te zijn en smaakte het genoeg al zeven biggen gevangen te hebben toen mijn vader arriveerde en de achtste zich net aanmeldde. Terwijl ik met zorg het *beigske* (biggetje) verzorgde (en wie nooit een jong biggetje in de hand heeft gehad en alleen maar aan vieze varkens denkt, kan zich de zacht roze kleur en de zachte haar-

tjes van een jong biggetje moeilijk voorstellen) kwam de zoon van burgemeester Von Heyden, die rond de 20 moet zijn geweest en rechten studeerde in Utrecht, op bezoek. Vol verbazing was hij getuige van de geboorte van nummer negen en hij vroeg mijn vader hoe dat dat biggetje daar in was gekomen. “Och”, zei mijn vader, “die zog (zeug) is uurst gedekt” “Jaja, met een warm deken natuurlijk”, zei hij. “Ja, zoiets”, zei mijn vader en hij ging weer aan het werk.

- In 1939 lagen bij mij thuis Nederlandse militairen ingekwartierd. Luitenant Hendriks, een Rotterdammer, was een van hen. Het was zijn eerste kennismaking met wat er zich zoal afspeelt op en om de boerderij. Hij was dikwijls op de stal te vinden en was erg belangstellend naar het hoe en waarom van allerlei zaken die dagelijks op een boerderij aan de orde zijn. Ik herinner me nog die zaterdagmorgen, toen hij pas laat met verlof ging omdat hij per se getuige wilde zijn van de geboorte van een kalf. En toen het kalf geboren was, hoor ik hem nog tegen mijn vader zeggen: “Nou baas, daar kom je mooi goedkoop aan.”

Ook andere soldaten waren dikwijls op de stal te vinden en keken soms vol bewondering toe als wij aan het melken waren, wat toen nog handmatig gebeurde. Van de andere kant moest het toch ook wel gemakkelijk zijn. Je hoefde immers maar aan die spenen te trekken en de melk stroomde de emmer in. En er was er eentje bij die zeker wist dat hij dat ook wel kon. Nu stonden er op stal niet alleen melkkoeien, maar ook kalfvaarzen. Een kalfvaars is een nog jonge koe, die binnen een bepaalde tijd voor de eerste keer moet kalven (een kalf ter wereld brengen). Qua uiterlijk verschilt ze weinig van een melkkoe. En voor lieden die er geen verstand van hebben (onder wie onze soldaat), verschilt een kalfvaars in niets van een melkkoe. Het niet zichtbare verschil met een melkkoe openbaart zich in de meeste gevallen wanneer pogingen worden ondernomen haar te melken. Zij zal proberen haar ‘belager’ met trappen van zich af te schudden. En als je daar niet op verdacht bent, kun je wel eens in de groep terecht komen. Welgemoed, voorzien van emmer en melkstoeltje, nam hij zitting onder de kalfvaars. Met nog wat instructies onzerzijds om toch vooral eerst de spenen te bewerken, zodat ze de melk zou laten schieten, toog hij aan de slag. En terwijl hij de spenen nog maar nauwelijks beroerd had, werd de emmer omgetrapt en viel hij met melkstoeltje en al achterover in de groep, opgesmukt met de afdrücken van de in ruime mate aanwezige uitwerpselen van de koeien. Hij heeft geen nadere pogingen meer ondernomen en wat ons betreft had zijn poging geheel aan onze hoop en verwachtingen beantwoord.

- Het was al ver in het najaar toen ik samen met een goede kennis een wandeling door de polder maakte, die een dorre en tamelijk verlaten indruk maakte. Dat hij van de boerderij weinig of geen kaas had gegeten, bleek al spoedig, toen hij me vroeg of dat gindse paard nou een vos of een merrie was, waarmee hij bedoelde te vragen van welk geslacht dat paard was, een merrie of een hengst. “Het paard dat daar loopt”, zei ik hem, “is een merrie en wel een vos-merrie.

En je kunt er zeker van zijn dat hier in de polder geen hengsten lopen, maar wel zie je veel ruinen.” “Zijn er bij paarden dan drie soorten? Is een ruïn nu een hengst of een merrie?” Met enige moeite heb ik toch duidelijkheid weten te verschaffen in deze voor hem zo moeilijke materie.

Na de wandeling gingen we even aan bij mijn ouders. De melkkoeien stonden al op stal, maar het jonge vee, dat, zoals we hem vertelden, *leeg vee* werd genoemd, liep nog in de wei. En toen mijn vader mijn jongste broer opdroeg de koeien te gaan melken, zei hij tegen mijn broer: “Nou, dat is ook wat. Moet je eerst de koeien die op stal staan melken en dan moet je met dat koude weer dat leeg vee in de polder nog gaan melken.” “Nee”, zei mijn vader, “hij hoeft alleen de koeien op stal te melken en dat leeg vee in de polder neem ik wel voor mijn rekening.” Met de nodige uitleg hebben we ook deze lacune in zijn kennis betreffende het vee op een boerderij weten op te vullen.

- Het zal in 1967 of 1968 zijn geweest en speelde zich af in Oss tijdens een les aardrijkskunde in de examenklas van MULO-B. Voor het examen moest o.a. de regio Noord-West-Frankrijk en daarbij aansluitend de kuststrook van België behandeld worden. In die tijd werd er in die streken nog gebruik gemaakt van de os als trekdier, wat ook in de tekst werd vermeld. Er werd verder weinig aandacht aan besteed, totdat Marie Schuurmans zijn vinger opstak en mij vroeg wat eigenlijk een os was. “Moet een Ossenaar mij vragen wat een os is?” vroeg ik. “Dat is het zelfde als een ruïn”, riep Hans Altvorst, een boerenzoon uit een van de Maasdorpen. “Dat is een hengst, die ze z’n rijbewijs hebben afgenomen”, wist een andere boerenzoon.

Daar ik aannam dat Marie er niet wijzer van was geworden, vroeg ik hem of dat klopte. Hij bevestigde dat. Na uitvoerig uitleg gegeven te hebben over het castreren van een hengst, die na deze behandeling niet meer aan voortplanting hoefde te denken of misschien alleen nog maar te denken, kon ik, na hem gevraagd te hebben of mijn uitleg toereikend was geweest en dit door hem werd bevestigd, verder gaan met mijn les.

Evenwel, een minuut of tien daarna, stak Marie opnieuw zijn vinger op en hij vroeg mij: “Ik weet nu wel wat een os is, maar waar komen die jong ossen dan vandaan?” Na nogmaals het een en ander toegelicht te hebben, was hem thans alles duidelijk en kon ik mijn les weer voortzetten.

Edoch, en tot grote hilariteit van zijn klasgenoten, stak Marie zijn vragende vinger weer in de hoogte en zei hij dat hij een ding toch niet goed begreep. “U heeft gezegd”, zei hij, “dat er in een stier meer pit zit dan in een os. En als dat zo is, dan begrijp ik niet waarom die boer dan geen stier in plaats van een os voor zijn kar spant.” Ik heb hem toen verteld dat in een stier inderdaad meer pit zat dan in een os, maar dat bij een stier een ander probleem om de hoek komt kijken: “Stel je voor, een boer met een stier als trekdier begeeft zich zittend op zijn kar via een mooi landweggetje naar een van zijn landerijen om bepaalde werkzaamheden te verrichten en plots krijgt die stier een mooie koe in het oog. Ik kan je verzekeren dat die boer in no time alleen op die kar zit.”

Een bijzondere zangbundel

Via Chris van Helvoort kreeg ik een zangbundeltje in handen met als titel Zangbundel voor het Nederlandsche leger, uitgegeven op last van den Minister van Oorlog. Op de binnenkant van de omslag staat het volgende: "Deze bundel behoort toe aan J.P. Pijnenburg, 2e Peloton, 3e Eskadron, Vz Batterij, 1e Regiment Prins Frederik. Zoals te verwachten staan er de bekende vaderlandse liederen in (Het Wilhelmus, De Zilvervloot, Het Vlaggelied e.d.), die met name de oudere generatie nog bekend in de oren zullen klinken. De huidige generatie kent niet of nauwelijks nog Het Wilhelmus. Bekijk de spelers van ons nationale voetbalelftal maar eens tijdens het spelen van ons volkslied en U zult het met me eens zijn dat ze gelukkig beter voetballen dan zingen. Maar behalve de bekende vaderlandse liederen treft U in deze bundel liederen van diverse pluimage aan, waarvan je nou niet direct zou verwachten dat deze deel uitmaken van het geliefde repertoire van onze landverdedigers, zelfs niet in het begin van de twintigste eeuw. En of de militairen van toen zich vol enthousiasme op sommige liederen geworpen hebben, waag ik te betwijfelen, en dat velen op de dag van vandaag bepaalde teksten met moeite door hun strot zouden krijgen, staat voor mij als een paal boven water.

Patriottenlied

(spotlied op de Patriotten uit 1787)

Wat zullen onze patriotjes eten
Als zij in het leger zijn?
Een kiekske aan het spit gestoken,
Dat zullen onze patriotjes eten.
Kapitein, luitenant,
Vaanderig, sergeant,
Tamboer, korporaal,
Patriotjes allemaal,
Kameraden, kameraden.

Wat zullen onze patriotjes drinken
Als zij in het leger zijn?
Den wijn uit zilveren pinten,
Dat zullen onze patriotjes drinken.
Kapitein, luitenant,
Vaanderig, sergeant,
Tamboer, korporaal,
Patriotjes allemaal
Kameraden, kameraden.

Waarop zullen onze patriotjes slapen

Als zij in het leger zijn?
Op een bed met schone lakens,
Daarop zullen onze patriotjes slapen.
Kapitein, luitenant,
Vaanderig, sergeant,
Tamboer, korporaal,
Patriotjes allemaal,
Kameraden, kameraden.

Waarmee zullen onze patriotjesschieten
Als zij in het leger zijn?
Met een kanon met vier wieltjes,
Daarmee zullen onze patriotjes schieten
Kapitein, luiteneant,
Vaanderig, sergeant,
Tamboer, korporaal,
Patriotjes allemaal,
Kameraden, kameraden.

Regendag

Het regent, het regent,
Nu blijft haar deurtje dicht,
Want 't zondagse japonnetje

Vraagt ook een zondags zonnetje.
O zon, wil mij toch gunstig zijn!
En schijn, schijn, schijn!

Het regent, het regent,
Haar vensterken blijft toe,
Nu zit zij achter 't vochtig glas,
En kijkt er naar een waterplas.
O zon, wat doe je mij een pijn!
Kom schijn, schijn, schijn.

Het regent, het regent,
Nu blijft haar moeder thuis,
Ze zet haar lelijkste gezicht,
Als ik beleefd mijn hoedje licht,
En vóór zich ziet de liefste mijn,
O zon, schijn, schijn.

Het regent, het regent,
Zo blijft het heel den dag,
Maar als de duisternis straks daalt,
Zij stillekens de klink ophaalt,
Dan van de maan, die vol moet zijn,
Geen schijn, schijn, schijn.

Het klooster van St. Arjaan

*(in het zuiden van ons land en in
Vlaams-België betekent naar het klooster
van St. Arjaan gaan: gaan trouwen)*

Lize kloeg: "Zoo gansch alleen
Kan ik toch niet blijven leven,
"Wel! Dan weet ik raad te geven
Naar een klooster wil ik heen!"
"Naar het klooster moet gij gaan, kind!
Naar het klooster van St. Arjaan, kind!
Waar er twee paar schoenen aan
het beddeken staan, kind!"

Ei! Nu zat zij in de klem...
Blozend sloeg ze d'oogen neder
Bij den klank van Willems stem
"Lieve Lize, ik zeg het weder:
Naar het klooster enz

"Zeg, wat is dat voor een sticht?"
Waagde ze eindelijk te vragen;
"Is de boet' er zwaar of licht?"
"Ei! Ze zou u vast behagen!
Naar het klooster enz

"Zeg, hoe ware mijn habijt
In die Godgewijde veste:
Hel of donker, eng of wijd?"
"Ei! Het simpelst is er 't bestel
Naar het klooster enz

"Zeg, en dede ik naar uw woord,
Wie geleidt me, wie gelast er
Zich te ontsluiten mij de poort?"
"Ei! de schepenen en de pastor!
Naar het klooster enz

"Zo! En gij dan?" vroeg ze nog.
"Ei! Ik zal wel mede moeten:
Twee paar schoenen passen toch
Allerbest aan twee paar voeten!
"Kom, we zullen samen gaan, kind!
Naar het klooster van St. Arjaan, kind!
Waar er twee paar schoenen aan
het beddeken staan, kind!"

Asperine

Als je op de tafel kijkt,
Van den dokter, van den dokter,
Wat daar zo voor deftig prijkt;
Als je op de tafel kijkt,
Is het eerste wat we zien:
Asperine, asperine!
Asperine voor je benen,
Asperine voor je buik,
Tegen blaren op je tenen,
En als je je pols verstuikt.
Asperine voor je armen,
Voor je nek en voor je darmen
De soldaatjes, één voor één,
Gaan met asperine heen.

's Morgens staan ze kwart voor acht
Voor den dokter, voor den dokter,
Alles wat maar moet op wacht,
Staat al klaar om kwart voor acht;
Negen krijgen van de tien:
Asperine, asperien!
Asperine voor de goeierds
Na een slapeloozen nacht,
Asperine voor de knoeierds,
Die verlangen: "vrij van wacht!"
Asperine alleen kan baten
Voor officieren en voor soldaten,
Voor fourier en voor sergeant,
En voor 't paard van d'Adjutant.

Als we eens weer burger zijn,
Gaan we nooit meer naar den dokter,
Zelf genezen w'alle pijn.
Kopen w'elk een pond of tien
Asperine, asperien!
Asperine voor je oudje,
Asperine voor je hond,
Asperine voor je vrouwtje,
Als er weer een kleintje komt.
Asperine zal niet hind'ren
Voor je kanarie en voor je kind'ren;
Dokters kan ik niet meer zien:
Ik zweer trouw aan d'asperien.

Tineken van Heule (*E. Hullebroek*)

Tineken van Heule, ons maartje (meisje)
Kan werken gelijk een paardje,
    Kan melken, kan mesten,
    Kan schuren gelijk de besten.
Tineken van Heule, ons maartje,
Staat hoog in de gunst van mijn vaartje.
    En als moederken haar prijst,
    Dat mijn zuster er om krijscht,
Dan lach ik een beetje in mijn baardje!

Liever dan en visch, die in een goudzee zwemt,
Liever dan een vogel die geen sparen kent,
    Liever dan een freule
    Tineken van Heule
Tineken, ons maartje in d'r hemd.

Tineken heeft geld noch goedje,
Noch landeke, noch pandeke, noch koetje
    Noch huisje, noch kruisje,
    Noch een lappeke voor op mijn buisje;
Tineken heeft geld noch goedje,
Maar een hemel in haar lachen en haar groetje,
    Als ze trippelt naar de bron
    Met haar emmer in de zon,
En klompeken vast aan haar voetje.

Liever *enz.*

Tineken van Heule, mijn minneken,
 Op u staat mijn zoetste zinneken,
 U lust ik, U kust ik,
 Op uw harteken bouw ik en rust ik.
 Tineken van Heule, mijn minneken,
 Mijn poezelig dubbel kinneken,
 Leg uw handeken in de mijn
 En een bruiloft zal het zijn
 Van een boer en een schoon boerinneken.

Liever enz

Wilt heden nu treden

Wilt heden nu treden voor God den Heere,
 Hem bovenal loven van herten seer,
 End' maken groot sijns lieven naemens eere,
 Die daer nu onsen vijant slaet ter neer.

Ter eeren ons Heeren wilt al u dagen
 Dit wonder bijsonders gedenken toch;
 Maeckt u, o mensch! voor God steeds wel te dragen,
 Doet yder recht en wacht u voor bedrog.

Bid, waket end' maket, dat g'in bekoring
 End' 't quade met schade toch niet en valt.
 U vroomheijt brengt de vijant tot verstoring,
 Al waer sijn rijk noch eens soo sterk bewalt.

Inhoud

Dorry Derhaag, <i>Voorwoord van de voorzitter</i>	1
Piet van Helvoort, <i>Liederen en gedichten 2</i>	2
G.H.F. Valk, <i>Unieke kerkhanen</i>	5
Driek van Grette, <i>Henk Langens Rusmollese van 't joar 2000</i>	7
J.C.M. Poelman, <i>Van klooster tot psychiatrisch ziekenhuis 33</i>	10
Arie van de Ven, <i>De Rosmalense vlag</i>	13
Martien Veekens, <i>Kwartierstaten van getogen Rosmalenaren 4</i>	14
Pastoor Eras, <i>Beschrijving sociale situatie buurtschap Maliskamp</i>	18
Harry Coppens, <i>Voor U gehoord 24</i>	23
Harry Coppens, <i>Het recente agrarische leven</i>	25
uitg. Minister van Oorlog, <i>Een bijzondere zangbundel</i>	29

Sponsors

De uitgave van *Rosmalla* is mede mogelijk door financiële steun van de volgende bedrijven en instellingen:

- Abelen BV, Makelaars en Taxateurs, Burg. Mazairaclaan 2, Rosmalen
- Bouwmans, Oliehandel BV, Westeind 3, Rosmalen
- Coelenborgh, Restaurant Brasserie De, Schoolstraat 34, Rosmalen
- Creij & Van Hoek BV, Van, Huisbergenweg 6, Rosmalen
- Den Bosch Drukkerij BV, Weerdskampweg 10/12, 's-Hertogenbosch
- Eijkelenburg Dura Bouw BV, Stationsplein 1, Rosmalen
- Foto Stijntjes, Molenhoekpassage 4, Rosmalen
- GlouDEMANS BV, W., Hintham 117a, Rosmalen
- Grinsven BV, Van, Raadhuisstraat 4c, Rosmalen
- Heijmans Nederland BV, Graafsebaan 13, Rosmalen
- Hoedemakers en Zn BV, P., Aannemersbedrijf, De Grote Elst 50, Rosmalen
- Huijbregts Notarissen, Hoff v. Hollantlaan 5, Rosmalen
- Jaropa, de heer J. Stienstra, Bruistensingel 100, 's-Hertogenbosch
- Lambermont Groep, Assurantiën-Hypotheke-Pensioenen, Burg. Woltersstraat 1, Rosmalen
- Linnenbank BV, Stationsstraat 13, Rosmalen
- de heer mr. J.G.M. van Mierlo, Striensestraat 44, Rosmalen
- Van de Graaf Damesmode, Dorpsstraat 10, Rosmalen
- Piels BV, Friezenstraat 7, Rosmalen
- Rabobank 's-Hertogenbosch e.o., Raadhuisstraat 1, Rosmalen
- Timmers BV Bouwbedrijf, Heikampweg 6, Rosmalen
- Venrooy, J.M.M. van, Hortensiastraat 4, Rosmalen
- Verbiesen-Smits, de heer en mevrouw J., Molenstraat 34, Rosmalen
- Voets Weg- en Waterbouw, Gebr., Vinkenveld 4, Rosmalen
- Plas Schildersbedrijf, de heer P. van de, Vinkenveld 9, Rosmalen
- Sequoia Hovenniersbedrijf, de heer P. van Roosmalen, Polluxstraat 4, Rosmalen
- Wasserij, Wassalon, stomerij Zuid, de heer J. Rondel, Vondelstraat 16, 's-Hertogenbosch.

Zoals U waarschijnlijk weet, wordt Coudewater als psychiatrisch ziekenhuis afgebouwd. Uit het archief stammen de volgende beelden. Boven: afvoer laatste koe op 8 november 1974. Onder: het woonhuis van de boerderij. Coll. Arie van de Ven.

